

Súd: Najvyšší správny súd SR
Spisová značka: 7Ssk/6/2023
Identifikačné číslo súdneho spisu: 4021200168
Dátum vydania rozhodnutia: 29. 11. 2023
Meno a priezvisko sudcu, VSÚ: Mgr. Michal Novotný
ECLI: ECLI:SK:NSSSR:2023:4021200168.1

ROZSUDOK V MENE SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Najvyšší správny súd Slovenskej republiky v senáte zloženom zo sudcov: Michal Novotný (sudca spravodajca) ako predseda senátu a JUDr. Zdenka Reisenauerová a JUDr. Jana Martinčeková ako členky senátu vo veci žalobkyne: J. G. X., Q. X. J. XXXX, X. X. X, M. J., zastúpenej: Advokátska kancelária ŠKODLER & PARTNERS, s. r. o., IČO: 47 238 232, Dobšinského 12, Bratislava, proti žalovanej: Sociálna poisťovňa, ústredie, Ul. 29. augusta 8 a 10, Bratislava, o preskúmanie zákonnosti rozhodnutia žalovanej z 12. apríla 2018, č. 27109-3/2018-BA, o kasačnej sťažnosti žalobkyne proti rozsudku Krajského súdu v Nitre č. k. 22 Sa 9/2021-196 zo 4. októbra 2022 takto

rozhodol:

- I. Návrh žalobkyne na prerušenie kasačného konania sa zamietá.
- II. Kasačná sťažnosť žalobkyne sa zamietá.
- III. Účastníkom sa nepriznáva právo na náhradu trov kasačného konania.

odôvodnenie:

I.

Administratívne konanie a konanie pred správnym súdom

1. Z administratívnych spisov žalovanej vyplýva, že žalobkyňa na základe povolenia z 5. decembra 2005 poskytovala zdravotnú starostlivosť v zdravotníckom zariadení v odbore pediatria a porastové lekárstvo. Slovenská lekárska komora jej ešte 7. septembra 2005 vydala licenciu na výkon samostatnej zdravotníckej praxe č. L1A/NR/0458/05. Na žiadosť žalobkyne jej Nitriansky samosprávny kraj rozhodnutím z februára 2014 s účinnosťou k 28. februáru 2014 zrušil povolenie z 5. decembra 2005. Daňový úrad jej rozhodnutím z 20. marca 2014 zrušil registráciu na daň z príjmov fyzickej osoby dňom právoplatnosti tohto rozhodnutia, ktorú nastala 14. apríla 2014. Licencia na výkon samostatnej zdravotníckej praxe jej však zostala v platnosti aj po tomto dni. Napriek tomu sa žalobkyňa u žalovanej uplynutím 28. februára 2014 odhlásila z povinného nemocenského a dôchodkového poistenia samostatne zárobkovo činnnej osoby.

2. Po zistení, že žalobkyňa bola aj naďalej (po 28. februári 2014) držiteľkou licencie na výkon samostatnej zdravotníckej praxe, pobočka žalovanej v Nitre najskôr rozhodnutím z 15. júna 2016 vyslovila, že povinné nemocenské poistenie a povinné dôchodkové poistenie žalobkyne nezaniklo 28. februára 2014, ale až 14. apríla 2014. Napriek odvolaniu žalobkyne ústredie žalovanej rozhodnutím z 13. júla 2017 potvrdilo toto rozhodnutie a obidve nadobudli právoplatnosť. Ďalším rozhodnutím z 26. septembra 2017, č. 8027-146/17-NR, pobočka v Nitre vyslovila, že žalobkyne vzniklo povinné nemocenské poistenie a povinné dôchodkové poistenie 1. októbra 2014. Vyšla z toho, že žalobkyňa bola naďalej držiteľkou licencie na výkon samostatnej zdravotníckej praxe. Z údajov Finančnej správy Slovenskej republiky k dani z príjmov žalobkyne pobočka zistila, že jej príjem v roku 2013 presiahol 12-násobok vymeriavacieho základu podľa § 138 ods. 5 zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení účinnom od 1. januára 2014. Pretože žalobkyňa mala predĺženú lehotu na podanie daňového priznania za rok 2013, podľa § 21 ods. 2 cit. zák. jej povinné poistenie vzniklo 1. októbra 2014.

3. Napriek odvolaniu žalobkyne žalovaná toto rozhodnutie potvrdila preskúmaným rozhodnutím z 12. apríla 2018, č. 27109-382018-BA. Do odôvodnenia prevzala odôvodnenie rozhodnutia pobočky, ktoré považovala správne. Zdôraznila, že podľa § 3 ods. 4 písm. c) a § 10 ods. 1 zákona č. 578/2004 Z. z. o poskytovateľoch zdravotnej starostlivosti, zdravotníckych pracovníkoch, stavovských organizáciách v zdravotníctve v znení neskorších predpisov sa zdravotnícke povolanie lekár mohlo vykonávať aj na základe licencie na výkon samostatnej zdravotníckej praxe. Licencia L1A tak bola oprávnením na výkon činnosti podľa § 3 ods. 1 písm. b) zákona č. 461/2003 Z. z. v znení účinnom od 1. januára 2014, ktoré zakladalo žalobcovi postavenie samostatne zárobkovo činnnej osoby. Pobočka začala konanie, pretože považovala vznik povinného poistenia za sporný. Za prvý úkon, ktorým sa podľa § 185 ods. 4 cit. zák. začína konanie, možno považovať aj vydanie rozhodnutia. Na obnovu konania vo veci nebol dôvod, pretože toto rozhodnutie bolo prvým rozhodnutím vo veci.

4. Správnu žalobu, ktorú žalobkyňa podala proti tomuto rozhodnutiu, správny súd (po zrušení jeho predošlého rozsudku č. k. 19 Sa 13/2018-67 z 26. septembra 2019 rozsudkom Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 7 Sžsk 85/2019) zamietol tu napadnutým rozsudkom č. k. 22 Sa 9/2021-196. V zhode s názorom vysloveným v rozsudku veľkého senátu Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 1 Vs 3/2019 dospel k záveru, že licencia na výkon samostatnej zdravotníckej praxe je oprávnením, ktoré zakladá právny vzťah, ktorý zakladá dosahovanie príjmov podľa § 3 ods. 1 písm. b) zákona č. 461/2003 Z. z. v spojení s § 6 ods. 1 a 2 zákona č. 595/2003 Z. z. o dani z príjmu. Žalobkyňa teda dosahovala príjmy uvedené v týchto ustanoveniach aj napriek zrušeniu povolenia na poskytovanie zdravotnej starostlivosti. Preto sa považovala za samostatne zárobkovo činnú osobu v zmysle § 5 zákona č. 461/2003 Z. z. účinného od 1. januára 2014. Jej povinné nemocenské a dôchodkové poistenie tak v súlade s § 21 ods. 2 cit. zák. vznikalo k 1. októbru tým, že jeho príjem z podnikania a inej zárobkovej činnosti (nielen z tejto licencie) za rok 2013 presiahol 12-násobok vymeriavacieho základu podľa § 138 ods. 5 zákona č. 461/2003 Z. z. Správny súd nepovažoval za podstatné, že žalobkyňa licenciu na výkon samostatnej zdravotníckej praxe nevyužívala. Správny súd sa nestotožnil ani s názorom, že pobočka neoznámila začatie konanie, pretože v zhode s § 185 ods. 4 cit. zák. prvým úkonom začínajúcim konanie môže byť aj vydanie rozhodnutia.

II.

Kasačná sťažnosť a vyjadrenia k nej

5. Včas podanou kasačnou sťažnosťou sa žalobkyňa domáhala zrušenia tohto rozsudku. Zotrvála na názore, že ak fyzická osoba vykonáva činnosť na základe podnikateľského oprávnenia a dosahuje príjem, možno od nej požadovať, aby prispievala do sociálneho systému. Žalobkyňa tieto podmienky spĺňala do 28. februára 2014, dokedy dosahovala príjem zo svojej podnikateľskej činnosti. K tomuto dátumu však prejavila vôľu svoj status samostatne zárobkovo činnnej osoby ukončiť (podala odhlášku, zrušila povolenie na prevádzkovanie zdravotníckeho zariadenia, zrušila registráciu na daň, nevyužívala ekonomické prostredie štátu). Ak žalovaná o tri roky neskôr vydala opačné rozhodnutie, je jej postup v rozpore s princípom právnej istoty, pretože ide o retroaktívny zásah; právnej istote sa mala dať prednosť. V rozhodnutí pobočky absentuje zrozumiteľné uvedenie dôvodov, prečo bolo vydané, keďže 28. februára 2014 do vydania rozhodnutia uplynuli tri roky. Nie je zrejmé, či ho musela vydať alebo či išlo o jej iniciatívu. Žalobkyňa zopakovala svoj názor, že pobočka „Bardejov“ jej pred vydaním svojho rozhodnutia nedala možnosť zúčastniť sa konania, čím porušila aj jej ústavné právo. Ďalej zdôraznil, že sporná právna otázka charakteru licencie na výkon samostatnej zdravotníckej praxe bola predmetom rozporných rozhodnutí veľkého senátu najvyššieho súdu sp. zn. 1 Vs 1/2019 a 1 Vs 3/2019. Na zmenu judikatúry vrcholnej súdnej inštancie však nebol výnimočný dôvod. Poistka proti omylu, ktorou argumentoval Ústavný súd Slovenskej republiky v uznesení sp. zn. IV. ÚS 6/10/2021, nemôže byť legitímnym dôvodom zmeny judikatúry veľkého senátu kasačného súdu, ale má slúžiť len na nápravu základných väd a omylov zásadného významu (s odkazom na rozsudky vo veci Rjabych proti Rusku, Sutyazhnik proti Rusku alebo DRAFT-OVA, a.s., proti Slovensku). Pôvodný názor veľkého senátu v rozhodnutí sp. zn. 1 Vs 1/2019 žiaden takýto nedostatok nevykazoval. Žalobkyňa ďalej odkázala na judikatúru Ústavného súdu Českej republiky, ktorá podľa nej preferuje zdržanlivosť pri zmene judikatúry. Zjednocujúce stanovisko v zmysle § 21 ods. 3 písm. a) a § 24d ods. 3 písm. b) zákona č. 757/2004 Z. z. o súdoch v znení neskorších predpisov, v ktorom ústavný súd videl možnosť stabilizácie rozpornej judikatúry veľkého senátu, nemôže navrhnúť účastník konania (adresát právnej normy) a oprávnené osoby žiaden takýto návrh nepodali. Podľa žalobkyne má mať v právnom štáte právna istota prednosť pred subjektívnym právnym názorom, ktorý sa prejavuje zmenou judikatúry. Práve na tento účel zákonodarca zriadil veľký senát. Ak došlo k rozdielom v jeho právoplatných rozhodnutiach, malo správne kolégium (resp. dnes plénum najvyššieho správneho súdu) obligatórne prijať zjednocujúce stanovisko, inak sa zasahuje do princípu právnej istoty podľa čl. 1 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky, práva na spravodlivý súdny proces podľa čl. 6 ods. 1

Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd a práva na zákonného sudcu podľa čl. 48 ods. 1 ústavy. Vzhľadom na to žalobkyňa navrhla, aby kasačný súd prerušil konanie a podal predsedovi tunajšieho súdu podnet na zaujatie stanoviska pléna.

6. Žalovaná navrhla kasačnú sťažnosť zamietnuť. Zopakovala svoj názor, že pre postavenie samostatne zárobkovo činné osoby je podľa § 5 zákona č. 461/2003 Z. z. rozhodujúci príjem žalobkyne za rok 2013 a ten presiahol hranicu ustanovenú v § 138 ods. 5. Zostalo jej zachované aj oprávnenie na vykonávanie samostatnej zárobkovej činnosti, za ktoré žalovaná v zhode s rozsudkom veľkého senátu sp. zn. 1 Vs 3/2019 považovala licenciu na výkon samostatnej zdravotníckej praxe. Keďže žalobkyňa nepodala prihlášku na povinné nemocenské a dôchodkové poistenie od 1. októbra 2014, vyslovila žalovaná jeho vznik. Zo zákona č. 461/2003 Z. z. nevyplýva lehota, dokedy by tak bola oprávnená urobiť. Ak si žalobkyňa nesplnila svoju povinnosť, nemôže mať legitímne očakávanie, že orgán verejnej správy bude toto porušenie tolerovať, a preto z toho nemôže vyvodzovať ani právnu istotu vo svojej situácii. Námietku, že jej rozhodnutia sú nepreskúmateľné a arbitrárne, považovala žalovaná za neprípustnú s ohľadom na § 439 ods. 3 písm. b) SSP, a ani vecne s ňou nesúhlasila. Za nedôvodnú považovala aj námietku porušenia procesných práv žalobkyne, pretože tá ich mohla uplatniť podaním odvolania proti prvostupňovému rozhodnutiu pobočky.

III.

Posúdenie veci kasačným súdom

7. Najvyšší správny súd Slovenskej republiky ako súd kasačný (§ 438 ods. 2 SSP) preskúmal napadnutý rozsudok v celom rozsahu (§ 453 ods. 1 SSP) a predchádzajúce konanie pred správnym súdom bez nariadenia pojednávania (§ 455 SSP) a bez ohľadu na uplatnené kasačné body (§ 453 ods. 2 v spojení s § 203 ods. 2 SSP).

III.A K prerušeniu konania

8. Podľa § 452 ods. 1 SSP sa na kasačné konanie primerane použijú ustanovenia druhej časti, teda aj jeho § 100 ods. 1 a 2, ktoré ustanovujú dôvody prerušenia konania. Podľa citovaných ustanovení možno kasačné konanie prerušiť, ak sú tu určité predbežné otázky (otázka, ktorú kasačný súd nie je oprávnený riešiť, návrh na vyslovenie nesúladu právneho predpisu alebo prejudiciálna otázka podľa čl. 267 Zmluvy o fungovaní Európskej únie), ak preskúmané opatrenie bolo napadnuté protestom prokurátora (v prerokúvanej veci nebolo), žalobca nedal súhlas na zastavenie konania, ak bolo napadnuté rozhodnutie zrušené alebo zmenené (čo sa v prerokúvanej veci nestalo), prípadne ak to zhodne navrhnu všetci účastníci (v prerokúvanej veci navrhla prerušenie len žalobkyňa). Spomedzi všetkých dôvodov prerušenia by tak v prerokúvanej veci mohol prichádzať do úvahy len dôvod uvedený v § 100 ods. 2 písm. a) SSP, teda ak prebieha súdne konanie alebo administratívne konanie, v ktorom sa rieši otázka, ktorá môže mať význam na rozhodnutie správneho súdu, alebo ak správny súd dal na také konanie podnet. Zákon tak výslovne ustanovuje, že musí ísť o konanie „súdne“ alebo „administratívne“, v ktorom sa rieši predbežná otázka (napr. v zmysle § 132 SSP). Ustanovenie § 24e ods. 3 písm. a) zákona č. 757/2004 Z. z. predpokladá, že kolégium (plénum, porov. § 24e ods. 6 cit. zák.) prijíma stanovisko k zjednocovaniu výkladu zákonov a iných všeobecne záväzných právnych predpisov. Zjednotenie výkladu však nie je predbežnou otázkou zodpovedajúcou napr. § 132 SSP a postup kolégia pri prijímaní stanoviska nie je ani súdnym, ani administratívnym konaním. Vzhľadom na to podľa kasačného súdu neprichádza do úvahy prerušenie kasačného konania z tohto dôvodu. Takýmto postupom nemôže dôjsť ani k porušeniu práva na zákonného sudcu, keďže účastník nemá nárok na to, aby senát kasačného súdu dal podnet na prijatie stanoviska (porov. uznesenia ústavného súdu sp. zn. III. ÚS 439/2023 a III. ÚS 440/2023).

III.B K veci samej

9. V prerokúvanej veci organizačná zložka verejnoprávnej inštitúcie zriadenej na výkon sociálneho poistenia podľa § 120 zákona č. 461/2003 Z. z. konala a rozhodovala v rámci svojej právomoci o otázke vzniku poistenia, ktorý považovala za sporný. Toto rozhodovanie je podľa § 172 ods. 5 cit. zák. predmetom nedávkového konania, ktoré sa spravuje treťou časťou (§ 172 až 225) zákona č. 461/2003 Z. z. Podľa § 184 ods. 8 cit. zák. sa nedávkové konanie začína okrem iného z podnetu organizačnej zložky Sociálnej poisťovne. Také konanie je podľa § 185 ods. 4 cit. zák. začaté odo dňa, keď príslušná organizačná zložka urobila voči účastníkovi prvý úkon. Z toho vyplýva, že konanie je začaté, len čo organizačná zložka voči účastníkovi (navonok) prejavila, že voči nemu vedie určité (nedávkové) konanie. Takýmto prvým úkonom môže byť aj samo vydanie písomného rozhodnutia (§ 209 cit. zák.), keďže aj z neho je celkom zrejmé, že sa voči účastníkovi vedie určité konanie s určitým predmetom. Zákon č. 461/2003 Z. z. na rozdiel od napríklad zákona č. 71/1967 Zb. o správnom konaní (správny poriadok) neobsahuje všeobecné ustanovenie o tom, že účastníkov treba o začatí konania upovedomiť a dať im možnosť vyjadriť sa k podkladu rozhodnutia pred jeho vydaním (§ 33 ods. 2 Spr. por.). To

samozrejme nezavahuje žalovanú povinnosť zabezpečiť účastníkovi konania ochranu jeho oprávnení, ktoré sú konkretizáciou základného práva podľa čl. 46 ods. 1 ústavy, prípadne i základného práva vyjadriť sa ku všetkým vykonávaným dôkazom podľa čl. 48 ods. 2 ústavy (porov. uznesenie najvyššieho súdu sp. zn. 1 Vs 1/2019; medzičasom aj ustálená judikatúra tunajšieho súdu, porov. napr. rozsudky sp. zn. 9 Sžsk 157/2018 a 7 Sžsk 27/2019).

10. Podľa § 191 ods. 1 písm. g) SSP však správny súd môže zrušiť preskúmané rozhodnutie, len ak porušenie ustanovení o konaní bolo podstatné a ak mohlo mať za následok vydanie nezákonného rozhodnutia vo veci samej. Z citovaného ustanovenia tak celkom zreteľne vyplýva, že pre zrušenie rozhodnutia nepostačuje samo zistenie, že boli porušené ustanovenia o konaní, ale toto porušenie musí byť podstatné a muselo byť spôsobené negatívne sa prejavíť na obsahu vydaného rozhodnutia. Ak organizačná zložka pred vydaním prvostupňového rozhodnutia nedá účastníkovi konania možnosť vyjadriť sa k podkladom rozhodnutia, môže sa týmto postupom pripraviť o určité dôležité poznatky (dôkazy), a tým spôsobiť, že jej rozhodnutie nebude vychádzať zo spoľahlivo zisteného skutkového stavu (cit. § 209 ods. 1 zákona č. 461/2003 Z. z.), teda bude nezákonné. Avšak to, či sa tak stalo, treba hodnotiť vždy v konkrétnej veci s ohľadom na to, z akého podkladu organizačná zložka pri svojom rozhodovaní vychádzala a čo pri svojom rozhodovaní nezohľadnila (porov. už citovanú ustálenú judikatúru). Z odôvodnenia rozhodnutia pobočky z 26. septembra 2017 (ods. 2 tohto rozsudku) vyplýva, že pobočka pri jeho vydaní vychádzala z toho, že žalobkyňa je držiteľkou licencie na výkon samostatnej zdravotníckej praxe. Ďalej vychádzala z údajov poskytnutých finančnou správou o príjmoch žalobkyne za rok 2013. Žalobkyňa mohla uplatniť svoje práva podľa čl. 46 ods. 1 a čl. 48 ods. 2 ústavy podaním odvolania proti tomuto rozhodnutiu. Odvolanie aj podala, no nijako v ňom nespochybňovala uvedené dve skutkové zistenia. Žalobkyňa tak bola daná primeraná možnosť, aby uplatňovala svoje právo vyjadriť sa k skutkovému základu rozhodnutia a navrhovať vykonanie dôkazov. Za daných okolností tak nemožno uzavrieť, že by bolo ustanovenie o konaní porušené natoľko podstatným spôsobom, aby to zakladalo dôvod na zrušenie preskúmaného rozhodnutia podľa § 191 ods. 1 písm. g) SSP.

11. Námieta žalobkyňa, že pobočka žalovanej opakovane rozhodla v tej istej veci, prehliada, že v prerokúvanej veci sa rozhodovalo o opätovnom vzniku poistenia po jeho zániku. Žalobkyňa pritom nepodala žiadnu prihlášku k novému vzniku, ktorú by žalovaná mohla (čo i len mlčky) akceptovať a ktorá by tak mohla založiť „právnú istotu“ žalobkyne. Inak však jej názor, že prijatie prihlášky či odhlášky žalovanou k určitému dňu predstavuje rozhodnutie o vzniku či zániku poistenia, nemá zákonnú oporu, čo opakovane vyslovila judikatúra tunajšieho súdu (porov. napr. rozsudky citované vyššie). Podľa cit. § 209 ods. 1 zákona č. 461/2003 Z. z. sa totiž rozhodnutie vydáva písomne, ak tento zákon neustanovuje inak. Pod pojmom „ustanovuje inak“ treba rozumieť ustanovenie, v ktorom je výslovne dovolené vydať rozhodnutie ústne alebo vyznačením v spise (napr. § 194 ods. 2 zákona č. 461/2003 Z. z.). Nemožno však z neho vyvodíť, že za rozhodnutie možno považovať každý akt, ktorým organizačná zložka niečo vyznačila v spise alebo informačnom systéme. Podľa § 228 ods. 1 cit. zák. v znení účinnom od 1. júla 2014 bola samostatne zárobkovo činná osoba povinná prihlásiť sa na nemocenské a dôchodkové poistenie do ôsmich dní od jeho vzniku a odhlásiť sa z nich do ôsmich dní od ich zániku. Citované ustanovenie, ani iné ustanovenia neustanovovali nič o tom, že by na základe tejto prihlášky či odhlášky mala žalovaná vydať rozhodnutie vyznačením v spise. Prihláška a odhláška boli teda len evidenčným úkonom poistenca, ktorým oznamoval žalovanej skutočnosti, kvôli ktorým mu - podľa jeho názoru - vzniklo alebo zaniklo povinné poistenie. Žalovaná mohla údaje v nich akceptovať, to však nemá povahu právoplatného rozhodnutia o vzniku či zániku sociálneho poistenia. Ak žalovaná považovala údaje v prihláške či odhláške alebo ich účinky za sporné, mohla v nedávkovom konaní podľa § 172 ods. 5 zákona č. 461/2003 Z. z. rozhodnúť o vzniku alebo zániku povinného poistenia inak, než v nich bolo uvedené. Zo žiadneho ustanovenia citovaného zákona nevyplýva, že by žalovaná mohla vydať takéto rozhodnutie len do určitého času po podaní prihlášky alebo odhlášky. Pokiaľ má byť plynutie času na účely sociálneho poistenia podstatné, ustanovuje to zákon č. 461/2003 Z. z. výslovne, napr. v § 145 ods. 3 (premlčanie vrátenia poistného) alebo v § 147 (premlčanie predpísania a vymáhania poistného).

12. Kľúčové právne otázky, z ktorých vychádza preskúmané rozhodnutie žalovanej, sa týkajú postavenia žalobkyne ako samostatne zárobkovo činnnej osoby. Podľa § 5 zákona č. 461/2003 Z. z. v znení účinnom od 1. januára 2014 je samostatne zárobkovo činnou osobou fyzická osoba, ktorá dovŕšila 18 rokov veku a v kalendárnom roku rozhodujúcom na vznik alebo na trvanie povinného nemocenského poistenia a povinného dôchodkového poistenia samostatne zárobkovo činnnej osoby dosahovala príjmy uvedené v § 3 ods. 1 písm. b) a ods. 2 a 3 cit. zák. Zásadnou zmenou oproti zneniu tohto ustanovenia do 31. decembra 2013 bolo, že na postavenie samostatne zárobkovo činnnej osoby nebola podstatná registrácia pre daň z príjmov. Podľa prechodného ustanovenia § 293cu sa na vznik a zánik povinného nemocenského a dôchodkového poistenia samostatne zárobkovo činnnej osoby v období od 1. januára

2014 do 30. júna 2014 musel použiť § 5 v znení účinnom do 31. decembra 2013. Inak povedané, až do 30. júna 2014 tak bola pre vznik a zánik tohto poistenia rozhodná ešte aj registrácia na daň z príjmov. Práve v dôsledku toho žalovaná právoplatnými rozhodnutiami z 15. júna 2016 a 13. júla 2017 vyslovila, že (dovtedajšie) povinné poistenie žalobkyne zaniklo 14. apríla 2014, teda v deň, kedy nadobudlo právoplatnosť zrušenie registrácie pre daň. Tieto rozhodnutia boli preskúmané správnym súdom a v poslednom stupni rozsudkom tunajšieho súdu sp. zn. 6 Ssk 154/2022 z 29. júna 2023.

13. Už od 1. júla 2014 však bolo pre vznik povinného nemocenského a dôchodkového poistenia rozhodujúce len nové znenie § 5 zákona č. 461/2003 Z. z., teda len v zásade len dosahovanie príjmov zo zárobkovej činnosti. Konkrétny mechanizmus vzniku tohto poistenia sa spravoval ustanovením § 21 ods. 1, v zmysle ktorého vznikalo od 1. júla kalendárneho roka nasledujúceho po kalendárnom roku, za ktorý príjem samostatne zárobkovo činnnej osoby uvedený v § 3 ods. 1 písm. b) a ods. 2 a 3 bol vyšší ako 12-násobok vymeriavacieho základu uvedeného v § 138 ods. 5. V prípade predĺženia lehoty na podanie daňového priznania sa dátum 1. júl v zmysle § 21 ods. 2 cit. zák. menil na 1. október. Zároveň však podľa § 21 ods. 4 povinné nemocenské a dôchodkové poistenie samostatne zárobkovo činnnej osoby, ktorá mala oprávnenie na činnosť podľa § 3 ods. 1 písm. b) a ods. 2 a 3, zanikalo aj odo dňa, od ktorého nebola oprávnená na výkon alebo na prevádzkovanie tejto činnosti. Odseky 1 a 2 sa v takom prípade (v zásade) nepoužili v kalendárnom roku, v ktorom oprávnenie zaniklo, ak táto skutočnosť nastala v období od 1. januára do 30. júna (resp. do 30. septembra, ak bola predĺžená lehota na podanie daňového priznania).

14. Z uvedených ustanovení možno súdiť, že napriek zmenenému zneniu § 5 zákona č. 461/2003 Z. z. stále zostávala relevantná aj otázka, či samostatne zárobkovo činná osoba má aj oprávnenie na výkon činností podľa § 3 ods. 1 písm. b) cit. zák. Jej povinné poistenie by totiž nemalo vzniknúť, pokiaľ ho nemá, resp. pokiaľ ho stratila skôr než sa naplnili podmienky § 21 ods. 1 alebo 2. Okrem toho z § 21 ods. 4 písm. a) vyplýva aj to, že ak ho stratila medzi 1. januárom a 30. júnom, resp. 30. septembrom, nemôže jej povinné poistenie vzniknúť, ani keď inak od 1. júla, resp. 1. októbra splní podmienky § 21 ods. 1 a 2. V prerokovanej veci žalovaná vychádzala z toho, že žalobkyňa za rok 2013 dosiahla ako samostatne zárobkovo činná osoba príjem z tejto činnosti, ktorý bol vyšší než hranica ustanovená v § 138 ods. 5 zákona č. 461/2003 Z. z., a preto jej na základe § 21 ods. 2 malo vzniknúť povinné poistenie od 1. októbra 2014. Zároveň však zo zisteného skutkového plynie, že k 28. februáru 2014 sa žalobkyňu zrušilo povolenie na poskytovanie zdravotnej starostlivosti a zostala jej len licencia na výkon samostatnej zdravotníckej praxe, ktorá do 30. septembra 2014 nezanikla. Podstatné teda je, či táto licencia predstavovalo oprávnenie na výkon činnosti podľa § 3 ods. 1 písm. b) a ods. 2 a 3 zákona č. 461/2003 Z. z. a či teda žalobkyňa až do 30. septembra 2014 mala takéto oprávnenie.

15. Podľa § 3 ods. 1 písm. b) zákona č. 461/2003 Z. z. účinného od 1. januára 2014 je zárobkovou činnosťou okrem iného činnosť vyplývajúca z právneho vzťahu, ktorý zakladá dosahovanie príjmov z podnikania a z inej samostatnej zárobkovej činnosti v zmysle § 6 ods. 1 a 2 zákona č. 595/2003 Z. z. Takým príjmom je v zmysle § 6 ods. 1 písm. c) cit. zák. aj príjem z iného podnikania než poľnohospodárska výroba alebo živnosť. V rozsudku sp. zn. 1 Vs 3/2019 veľký senát najvyššieho súdu formuloval právny názor (použiteľný primerane aj na právnu úpravu účinnú od 1. januára 2014), podľa ktorého licencia na výkon samostatnej zdravotníckej praxe (L1A) je samostatné oprávnenie na výkon zdravotníckeho povolania podľa § 3 ods. 4 písm. c) zákona č. 578/2004 Z. z. Lekár, ktorý je držiteľom takejto licencie, je oprávnený na jej základe podnikáť. V dôsledku toho je držba tejto licencie oprávnením, ktoré vytvára právny vzťah, ktorý zakladá dosahovanie príjmom podľa § 3 ods. 1 písm. b) zákona č. 461/2003 Z. z. Podľa už citovaných § 21 ods. 1 a 2 cit. zák. povinné nemocenské a dôchodkové poistenie vzniká, ak jej príjem z podnikania a inej zárobkovej činnosti (nielen z tejto licencie) dosiahne určenú hranicu. Z citovaných ustanovení však nijako nevyplýva, že by mala žalovaná skúmať, či príjem podľa § 3 ods. 1 písm. b) cit. zák. žalobkyňa dosahovala len z činnosti vykonávanej na základe tejto licencie, alebo či ho prípadne dosahoval na základe akéhokoľvek iného (hoci aj medzičasom zaniknutého) oprávnenia. Rozhodnutie veľkého senátu bolo napadnuté aj ústavnou sťažnosťou podľa čl. 127 ústavy. Ústavný súd ju však uznesením sp. zn. IV. ÚS 610/2021 odmietol, pretože vyslovené právny závery nepovažoval za ústavne neudržateľné.

16. Senát najvyššieho správneho súdu je podľa § 466 ods. 3 SSP uvedenými právnymi názormi viazaný a nevidí žiaden dôvod na to, aby sa od nich postupom podľa citovaného ustanovenia odkláňal. Na základe toho tak možno uzavrieť, že licencia na výkon samostatnej zdravotníckej praxe je oprávnením na prevádzkovanie činnosti podľa § 3 ods. 1 písm. b) zákona č. 461/2003 Z. z. Keďže žalobkyňa bola držiteľkou takejto licencie aj po 28. februári 2014 a táto licencia jej nezanikla ani do 30. septembra 2014, nebol tu dôvod zániku povinného nemocenského a dôchodkového poistenia podľa § 21 ods. 4 písm. a) cit. zák., a tým ani prekážka jeho vzniku podľa § 21 ods. 1 a 2 cit. zák. Zo zisteného skutkového stavu potom vyplýva, že žalobkyňin príjem zo samostatnej zárobkovej činnosti (vykonávanej na základe

akéhokoľvek oprávnenia, nielen licencie) za rok 2013 presiahol hranicu ustanovenú v § 138 ods. 5 a lehotu na podanie daňového priznania mala predĺženú. Na základe toho jej povinné nemocenské poistenie a povinné dôchodkové poistenie vzniklo od 1. októbra 2014. Rozhodnutia žalovanej tak zodpovedajú citovaným zákonným ustanoveniam.

17. Najväčšia skupina námietok žalobkyne sa týka porušenia princípu právnej istoty zo strany veľkého senátu najvyššieho súdu tým, že v krátkom čase pred vydaním rozsudku sp. zn. 1 Vs 3/2019 tento senát vydal uznesenie sp. zn. 1 Vs 1/2019, v ktorom vyslovil opačný názor. Hneď na úvod však treba zdôrazniť, že žalobkyňa nedostatočne zohľadňuje znenie § 466 ods. 3 SSP. Podľa tohto ustanovenia je právny názor vyjadrený v rozhodnutí veľkého senátu pre senáty záväzný, no možno sa od neho odchýliť len tým, že sa vec znova postúpi na prejednanie veľkému senátu. Takéto nové rozhodnutie veľkého senátu sa potom znova stáva záväzným pre všetky senáty. To logicky predpokladá, že vydaním nového rozhodnutia veľkého senátu zanikajú účinky záväznosti právneho názoru vyjadreného v skoršom rozhodnutí veľkého senátu v tom rozsahu, v akom sa právny názor vyjadrený v neskoršom rozhodnutí odchyľuje od skoršieho rozhodnutia veľkého senátu. Preto nemožno tvrdiť, že existencia dvoch protichodných rozhodnutí veľkého senátu je zdrojom nekonzistentnosti judikatúry najvyššieho (správneho) súdu. Zákon totiž podobnú situáciu vyslovene predpokladá a možno z neho logicky vyvodíť jej riešenie, že záväzným zostáva len právny názor vyslovený neskôr.

18. K úvahám žalobkyne o hraniciach zmeny judikatúry možno znova odkázať na uznesenia ústavného súdu citované v ods. 8 tohto rozsudku. Podľa nich požiadavka právnej istoty (ani ochrana legitímneho očakávania) nezahŕňa právo na ustálenú judikatúru (rozsudok ESLP z 18. decembra 2008, Unédic proti Francúzsku, sťažnosť č. 20153/04). Judikatúra nemôže byť bez vývoja a nie je vylúčené, aby, a to i pri nezmenenej právnej úprave, bola nielen dopĺňaná o nové interpretačné závery, ale aj menená (nález českého ústavného súdu sp. zn. III. ÚS 117/07). Tento jav je do značnej miery prirodzený, pretože odráža skutočnosť, že proces interpretácie a aplikácie práva nie je statický, ale dynamický, a súdy, hľadajúce najsprávnejšie a najspravodlivejšie riešenie rozhodovaných prípadov, môžu neskôr dospieť k presvedčeniu, že riešenie, ktoré zvolili skôr, nie je z celého radu dôvodov optimálne (stanovisko pléna českého ústavného súdu sp. zn. Pl. ÚS-st. 39/14). Neexistuje a nemôže existovať žiadna garancia proti zmene judikatúry ako takej. I keď nenastane zmena spoločenských pomerov, v právnej oblasti dochádza k neustálemu vývoju a justičné orgány musia mať možnosť, ktorá plynie priamo z viazanosti sudcu zákonom, doterajší, na základe novo získaných poznatkov nesprávny právny názor zvrátiť a či prekonať (nález českého ústavného súdu sp. zn. III. ÚS 3221/11).

19. Žalobkynine príklady z judikatúry ESLP sú napospol nepriliehavé. Význam rei iudicatae a obmedzenia, ktoré formuloval súd v rozsudkoch Rjabych proti Rusku, sťažnosť č. 52854/99, Sut'jažnik proti Rusku, sťažnosť č. 8269/02, sa týkali výlučne zmeny existujúceho právoplatného súdneho rozhodnutia v individuálnej veci sťažovateľa (typicky na základe dozorných opravných prostriedkov iných orgánov verejnej moci). Podobne rozsudky vo veci DRAFT-OVA, a.s., proti Slovensku, sťažnosť č. 72493/10, a vo veci Compar, s.r.o., proti Slovensku, sťažnosť č. 25132/13, sa týkali práva účastníka na rešpektovanie právnej istoty nastolenej právoplatným rozhodnutím v jeho individuálnej veci. Európsky súd pre ľudské práva nepovažoval za súladné s čl. 6 ods. 1 Dohovoru, keď bolo možné zrušiť právoplatné rozhodnutia na základe mimoriadneho opravného prostriedku tretej osoby - generálneho prokurátora Slovenskej republiky. Ani jeho z rozhodnutí veľkého senátu sp. zn. 1 Vs 1/2019 alebo 1 Vs 3/2019 však nebolo vydané vo veci žalobkyne. V rozsudku vo veci Beian proti Rumunsku, sťažnosť č. 30658/05, ESLP videl porušenie čl. 6 ods. 1 Dohovoru v existencii dlhodobého rozpornej judikatúry rumunského kasačného súdu. Ako však už bolo uvedené, v právnom poriadku Slovenskej republiky ustanovenie § 466 ods. 3 SSP zabezpečuje, že nahradenia jedného rozhodnutia veľkého senátu iným nevytvára rozpornú judikatúru kasačného súdu (porov. aj uznesenie ústavného súdu sp. zn. III. ÚS 183/2023). Rozsudok vo veci Baranowski proti Poľsku, sťažnosť č. 28358/95, je vôbec neaplikovateľný, pretože jeho podstatou bola nedostatočná zákonná úprava dôvodov obmedzenia osobnej slobody zaručenej v čl. 5 Dohovoru. Konečne, pokiaľ žalobkyňa odkazovala na nález českého ústavného súdu sp. zn. III. ÚS 3221/11, z jeho odôvodnenia celkom zreteľne vysvitá množstvo argumentov v prospech možnosti zmeny judikatúry a dokonca aj spätnej pôsobnosti takejto zmeny. V danej konkrétnej veci český ústavný súd chránil osobitné postavenie adresáta, ktorý v dôveru v existujúcu judikatúru robil resp. nerobil určité úkony (v danej veci adresát vychádzal z dlhšej premlčacej doby, ktorú neskoršia judikatúra skrátila; podobne nález českého ústavného súdu sp. zn. III. ÚS 3500/18 k zmene judikatúry ohľadom premlčania finančného zadostučinenia v peniazoch). U žalobkyne však žiadne takéto dôvody neexistujú: v prerokovanej veci je sporným obdobím poistenia obdobie roku 2014, pričom (protichodné) rozhodnutia veľkého senátu boli vydané v rokoch 2019 a 2020. Žalobkyňa tak nemôže tvrdiť, že v roku 2014 konala s dôverou v právny názor vyslovený v rozhodnutí veľkého senátu z roku 2019.

IV.

Záver

20. Zo všetkých uvedených dôvodov tak kasačný súd dospel k záveru, že nie je daný žiaden z dôvodov kasačnej sťažnosti v zmysle § 440 ods. 1 SSP. Kasačná sťažnosť žalobkyne tak nie je dôvodná, a preto ju kasačný súd podľa § 461 SSP rozsudkom (§ 457 ods. 1 SSP) zamietol. Ešte predtým však zamietol jej návrh na prerušenie konania.

21. O trovách bolo rozhodnuté podľa § 167 ods. 1 v spojení s § 168 ods. 1 a § 467 ods. 1 SSP, keď žalobkyňa vo veci úspech nemala a žalovaná ho síce mala, kasačný súd však nezistil dôvody, aby jej nárok na náhradu trov priznal.

22. Tento rozsudok bol prijatý pomerom hlasov 3 : 0 (jednomyseľne).

Poučenie:

Proti tomuto rozsudku nie je prípustný opravný prostriedok.